

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА

В.Г. ЦЕРБАК,
д.е.н., професор, Європейський університет,
В.М. ЦЕРБАК,

к.і.н., доцент, Українська державна академія залізничного транспорту

Особливості інноваційного використання інтелектуального капіталу

У статті наведено дослідження автора щодо особливостей інноваційного використання інтелектуального капіталу за умов створення продукту інтелектуальної власності.

В статье приведено исследование автора относительно особенностей инновационного использования интеллектуального капитала в условиях создания продукта интеллектуальной собственности.

In the article research of author is resulted in relation to the features of the innovative use of intellectual capital in the conditions of creation of product of intellectual property.

Постановка проблеми. Серед ключових напрямів соціально-економічного розвитку України чільне місце посідають проблеми реалізації інноваційної стратегії. Без розв'язання цих проблем неможливі подальший поступ нашої країни на шляху ринкових реформ та повноцінна інтеграція її до системи міжнародних економічних відносин, де вирішальною передумовою конкурентоспроможності країни є розвиток інноваційної сфери економіки, високотехнологічних виробництв, спроможних виробляти наукоємну продукцію, формування експортного потенціалу вітчизняних підприємств, підвищення їх технологічного рівня, завдяки прогресивним науково-технічним досягненням. Ключова роль інновацій на мікро- та макрорівнях, яка підтверджується успішним зарубіжним досвідом, зумовила необхідність вибору

Україною інноваційного напрямку розвитку та формування обґрунтованої інноваційної політики [1; 2].

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Найбільш ефективним проявом трудового капіталу кожної галузі є її інтелектуальний потенціал. Як відзначав відомий американський економіст Дж. Гелбрейт: «Долар, вкладений в інтелект людини, часто приносить більший приріст національного доходу, чим долар, вкладений у залізницю, греблі, машини й інші капітальні блага. Освіта стає високопродуктивною формою капітальних вкладень» [3, с. 129]. Сучасні підприємства одержують і зберігають конкурентні переваги саме за рахунок придбання й використання унікальних знань, безперервного навчання персоналу, використання інтелектуальної власності. Грамотне управління інтелектуальним капіталом стає стійкою конкурентною перевагою будь-якої фірми, особливо в сфері високих технологій, у галузях соціальних і інформаційних послуг. Е. Брукінг називає інтелектуальний капітал «терміном для позначення нематеріальних активів, без яких компанія не може існувати, підсилюючи конкурентні переваги. Складовими частинами інтелектуального капіталу, на думку цього дослідника, виступають людські активи, інтелектуальна власність, інфраструктурні й ринкові активи. Під людськими активами він має на увазі сукупність колективних знань співробітників підприємства, їхніх творчих здатностей, уміння вирішувати проблеми, лідерських якостей, підприємницьких і управлінських навичок» [4]. Л. Едвінсон також ділить інтелектуальний капітал

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА

на людський, організаційний (або структурний) і клієнтський капітал [5]. В.Л. Іноземців зауважує, що «інформація й знання, ці специфічні по своїй природі й формам участі у виробничому процесі фактори, у рамках фірм приймають вигляд інтелектуального капіталу» [6]. Інтелектуальний капітал фірми є щось начебто «колективного мозку», що акумулює наукові й повсякденні знання співробітників, інтелектуальну власність і накопичений досвід, спілкування й організаційну структуру, інформаційні мережі й імідж фірми. Під інтелектуальним капіталом того або іншого суб'єкту Б.Б. Леонтьєв розуміє вартість сукупності наявних у нього інтелектуальних активів, включаючи інтелектуальну власність, його природні й придбані інтелектуальні здатності й навички, а також накопичені їм бази знань і корисні відносини з іншими суб'єктами. Цінність суб'єкту інтелектуального капіталу завжди повинна розглядатися в співвідношенні з реально очікуваними результатами його інтелектуальної діяльності й на цій підставі повинна виражатися відповідною вартістю. Найбільш загальне визначення приводить Н.М. Абдикеев: «Інтелектуальний капітал організації – це сукупність трудового (постійно зростаючої суми знань, навичок і вмінь працівників), організаційного (патенти, ліцензії, винаходи, оргструктура, корпоративна культура, інформаційні технології), і споживчого (торговельна марка, бренд, імідж на ринку, інформація про клієнтів, зв'язок із клієнтами) капіталів, які в процесі їхньої взаємодії здатні трансформуватися й забезпечувати збільшення капіталізації» [7].

Мета статті – виявити особливості інноваційного використання інтелектуального капіталу за умов створення продукту інтелектуальної власності.

Виклад основного матеріалу. Інвестиції в інтелектуальний капітал одержують все більше поширення через високу ефективність вкладень. Поняття інтелектуального капіталу й пов'язане з ним поняття інтелектуальної власності невіддільні від нової економіки – економіки знань. Визначення «інтелектуального капіталу» носить досить загальний характер і зазвичай має на увазі суму тих знань всіх працівників компанії, що забезпечує її конкурентоспроможність. Одержання різного роду технологічних і організаційних переваг над конкурентами є основною функцією інтелектуального капіталу. Слід зазначити, що зв'язок понять «інтелектуальний продукт» і «інтелектуальний капітал» має економічний сенс тільки в умовах ринкового ціноутворення. Інтелектуальний капітал спеціаліста компанії можна поділити на дві частини: 1) знання, які втілені в людях і використовуються в бізнесі; 2) об'єкти інтелектуальної власності або авторські права. Головна функція інтелектуального капіталу – істотно прискорювати приріст маси прибутку за рахунок формування й реалізації необхідних підприємству систем знань, речей і відносин, які, у свою чергу, забезпечують його господарську високоефективну діяльність. Зокрема, інтелектуальний капітал підприємства визначає якість його системи управління. Саме інтелектуальний капітал задає темп і характер

відновлення технології перевезень і якості послуг, які потім стають головною конкурентною перевагою на ринку. «Інтелектуальний капітал – за оцінкою Б.Б. Леонтьєва, – це система капітальних стійких інтелектуальних переваг даної компанії або фірми на ринку» [8]. Виявлення втримування й сутності інтелектуального капіталу, на нашу думку, найбільш продуктивно через розгляд його як вищої форми людського капіталу. Інтелектуальний капітал втілений у запасі й потоці знань, творчих (креативних) здібностей, досвіду рішення інноваційних проблем, культурі й мотиваціях розумової праці, використовуваних продуктивно й підвищувальні доходи людини, фірми й суспільства. Індивідуальний інтелектуальний капітал невіддільний від особистості фахівця, інноватора, і втілюється в об'єктах продуктивно використовуваної інтелектуальної власності й авторських прав. Дослідження інтелектуального капіталу (його ролі в життєдіяльності фірми, методів оцінки, способів збереження й передачі), а так само невід'ємний його складовий – знань надзвичайно актуально. Управляти знаннями – означає систематично, точно й виважено формувати, обновляти й застосовувати їх з метою максимізації ефективності роботи підприємства й одержання прибутку від активів, заснованих на знаннях.

На сучасних підприємствах проводяться науково-дослідні й конструкторські розробки, ведеться інноваційна діяльність, що веде до нагромадження корпоративної інтелектуальної власності. Кожний співробітник компанії особисто або в складі творчих проектних груп бере участь в інноваційній діяльності, формуючи персональну інтелектуальну власність. Функціонування інтелектуального потенціалу характеризується рядом істотних властивостей:

– Формування інтелектуального потенціалу вимагає значних інвестицій. У наукомістких галузях діяльності інвестиції в НДДКР можуть досягати 40–50% всіх інвестиційних витрат на інновації, а наукоємкість продукції коливається від 10 до 43% обсягів продажів [9, с. 139–140].

– Додаткові інвестиції в інтелектуальний потенціал не мають межі активності. Розробка й освоєння кардинальних науково-технологічних рішень може давати тривалий і зростаючий дифузний ефект від розширення шлейфа інновацій в інших галузях.

– Інтелектуальний потенціал фахівця або фірми вимагає розробки особливих форм обліку, оцінки, відшкодування, специфікації й захисти прав власності в порівнянні з фізичним потенціалом. Економічний механізм обороту інтелектуального потенціалу в Україні поки не відпрацьований, що веде до величезного й часто непоправним втратам для країни.

Висновки

Таким чином, проведений аналіз визначення сутності і джерел створення інтелектуального капіталу дозволив зробити такі висновки. Розкриваючи трансформацію інтелектуального капіталу в інноваційний продукт, як результат інноваційної діяльності в інноваційному процесі,

ставилася мета узагальнити сучасний погляд на це питання та висловити авторське бачення моделювання цього складного і науково-дискусійного питання в інтелектуальній економіці. Проголошення курсу на впровадження інноваційної моделі розвитку економіки України дозволяє закріпити права на різноманітність форм і видів власності і, відповідно, розробити та реалізувати стратегію захисту інтелектуальної власності. Охорона інтелектуальної власності є ключовим моментом інноваційної діяльності, оскільки дозволяє повернути у власність доходи від інвестицій у НДДКР і отримати прибуток від нововведень. Важливу роль у впровадженні інновацій відіграє налагоджена система розподілу витрат/прибутків і зусиль щодо отримання та комерціалізації нових знань між державою, великими компаніями і малими інноваційними фірмами, науковими установами, вищими навчальними закладами, неприбутковими організаціями галузевої приналежності. Саме на стадії реалізації виключних прав інтелектуальної власності виникає необхідність забезпечення розумного балансу інтересів авторів, роботодавців, підприємств-замовників (інвесторів), а також інтересів громадських організацій у випадку створення інтелектуальної власності за рахунок їх коштів.

Література

1. Основна мета урядової політики – підвищення якості життя населення // Урядовий кур'єр, 15.03.2003 р., №70.
2. Про інноваційну діяльність. Закон України №40–IV від 04.07.2002 р. // Інтелектуальна власність, №10, 2002. – С. 35–42.
3. Джон Кеннет Гэлбрейт. Економіка невинного обману: правда нашого времени. – М.: Издательство «Европа», 2009. – 88 с.
4. Брукинг Э. Интеллектуальный капитал / Пер. с англ. под. ред. Л.Н. Ковалик. – СПб.: Питер. 2001. – 288 с.
5. Эдвинссон Л. Навигация в экономике, основанной на знаниях / Пер. с англ. – М.: ИНФРА-М., 2005. – 248 с.
6. Иноземцев В.Л. и Кричевский Н.А. Экономика здравого смысла. – М.: Эксмо, Алгоритм, 2009. – 350 с.
7. Абдикеев Н.М. Проектирование интеллектуальных систем в экономике. – М.: Экзамен, 2004. – 528 с.
8. Леонтьев Б.Б. Цена интеллекта. Интеллектуальный капитал в российском бизнесе / Б.Б. Леонтьев. – М.: Издательский центр «Акционер», 2002. – 200 с.
9. Иванюк И.А. Воспроизводство интеллектуального капитала в современных маркетинг-системах / И.А. Иванюк. – М.: «Academia», 2004. – 288 с.
10. Доусон Л.Р. та ін. Комерційна дипломатія: торговельна політика і право. – Львів: Астролябія, 2005. – 520 с.

Н.П.СІТНИКОВА,
к.е.н., докторант, НДЕІ

Домінанта людського розвитку в системі стратегічного планування на наднаціональному і національному рівнях

У статті обґрунтовується домінуюча роль пріоритетів людського розвитку у стратегічному плануванні, розглянуто основні тенденції «людноцентричного» стратегічного планування та проаналізовані взаємозв'язки між впровадженням стратегічних документів і динамікою людського розвитку світової спільноти.

В статье обосновывается доминирующая роль приоритетов человеческого развития в стратегическом планировании, рассмотрены основные тенденции «человекоцентрического» стратегического планирования и проанализированы взаимосвязи между внедрением стратегических документов и динамикой человеческого развития мирового сообщества.

In the article the dominant role of human development priorities in the strategic planning and the main tendencies of Human Centred Strategic Planning are considered, links between the strategic documents implementation and dy-

namics of human development trends of the world community are analyzed.

Постановка проблеми. Процеси визнання необхідності поступового переходу від економічного до людського розвитку та зміна парадигми вимірювання суспільного прогресу відбувалися протягом другої половини ХХ століття. Наукові дослідження, найбільш відомі з яких праці Амартії Сена, почали привертати увагу до раніше недооцінених факторів, таких як соціальна нерівність та нерівномірний людський розвиток, що впливають на економічні результати. Макроекономічне зростання, вимірюване темпом зростання ВВП на душу населення, автоматично не відбивається на рівні добробуту населення. Методологічні підходи, що покладені в основу цілепокладання процесу стратегічного планування, різноманітні, проте на початку ХХІ століття домінантою стратегічного планування постає людський ро-